

קובץ

הערות וביאורים

בתורת כ"ק אדמו"ר שליט"א

☆

בפ"ש"מ. רמב"ם. נגלה וחסידות

ראה

גליון מז' (תנה)

יוצא לאור על יד

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

ברוקלין, ניו יארק

417 טראני עוועניו

שנת תשמח, תהא שנת חירות משיח - שנת הקהל

שמונים ושש שנה לכ"ק אדמו"ר שליט"א

ב"ה. עש"ק פ' ראה, ער"ח אלול, תשמח-הקהל.

תוכן הענינים

שיחות

בהנחבאר בהתועדות דש"פ עקב בפירש"י.....ה
בשילדוך שואלים אצל "שונא".....ז
האם ענין השכחה קשור עם "ל"ב חודש" או "שנה".....ז

אגרות קודש

"המעשה הילדוע" (גליון).....ח

לקוטי שיחות

מענת הקב"ה בחוטא.....י
שילדוך מעשה - מעשה טוב.....י
תשובת נלונה.....יא
תשובת בן נח.....יא
שילדוך גברא במעוות לא לוכל לתקן.....יב
תשובת תפלה וצדקה - האם דוקא כולם בליחד.....יג
שילדוך מקום - לפי הרמב"ם.....יד
תשובת מעולה ותשובת מאהבה ותשובת סתם.....יד
המעלה בשילדוך גברא.....טז
בגדר מצוות הקהל.....יז

חסידות

תניא פכ"ה (גליון).....חי
הילדוך בין שני מאמרים בענין "אלקא דאלקי" (גליון).....חי

פסוטי של מקרא

בפירש"י עה"פ:

יב, ו.....כ

כא.....	לב, לט
כא.....	טו, ו
כב.....	טו, ל
כג.....	טו, לז

נגלה

הערה בשו"ע אדה"ז הלכות שבת סימן רסח.....כג

שונות

כה.....	בזמירות לשבת האם גורסים ומאנין (בוא"ו)
כו.....	מקור של "לאו כל מוחא טביל דא"
כו.....	תקון טעות בסו"ס כתובים ב' לאדהאמ"צ
כו.....	באוה"ת במדבר ח"א מה הכוונה ד"לא הוגה"
כו.....	שוחת הצ"צ אל ר' אפרים לפה
כז.....	באוה"ת בסידור ע' קעח ברכת ולמלשינים
כז.....	במה היל' עיקר עסקיהם של ר' נחוני' בן הקנה
כז.....	באוה"ת כרך ו' ד"ה ויברך
כז.....	במ"ש בלקו"ת במדבר יד, ד ס"פ לתרו
כח.....	האם המהר"ל כתב בלאורים
כח.....	אין לך טיפה שיורד מלמעלה שאין טיפלים עולה כנגדה
כח.....	במקום גדלותו שם אתה מוצא ענוותנותו
כח.....	מקומות שנדפסו מאמרים מההפטרה ולא מהפסוק בפרשה
כט.....	האם הצ"צ שינה להתאימם לפרשה (גליון)
ל.....	סדר עריכת התו"א והלקו"ת
לא.....	היל' מוכן כבר בזמן אדה"ז
לא.....	רשלמות המאמרים בלקו"ת שנאמרו בתור בלאור בפ"ע
לב.....	דרושים שבאו בתור בלאורים ונדפסו בלי כותרת בלאור
לג.....	קבלעות ל"ב בשנת תר"מ
לד.....	רשלמת בלאורי כ"ק אד"ש ב"היום לום" שנתבארו באג"ק

מס' הטלפון של משרד המערכת במשך תקופת הקיץ

467-2851

ש ל ח ו ת

א. בהתוועדות ש"פ עקב שאל כ"ק אדמו"ר שליט"א שאלות בפרש"י שבהתחלת הפרשה, וזלה"ק (בהנחות לה"ק):

(א) מכיון שרש"י מפרש רק תיבת "עקב" - מדוע מעתיק מהפסוק גם תיבת "תשמעון", וחוזר וכופלה גם בפירושו . אף שלכאורה אינו מוסיף מאומה בפירושה?

(ב) מהו הכרחו של רש"י לפרש בפשט"מ שתלבת "עקב" כאן היא מלשון עקביו של אדם - לכאורה, הפל' הפשוט ד"עקב" הוא בגלל (וכיו"ב), כמש"נ לפנ"ז "עקב אשר שמעת בקול", "עקב אשר שמע אברהם בקולי".

(ג) בפירושו "אם המצוות קלות שאדם דש בעקביו תשמעון" - מצרף רש"י (לכאורה) ב' פירושים שונים בתיבת "עקב": (א) "אם", הילכו, שהפל' ד"עקב" הוא "אם" - שהרי, בכתוב לא נאמר "והל' אם עקב תשמעון" ועכצ"ל, שרש"י מפרש ש"עקב" הוא ע"ד "אם" (כמו כאשר וכיו"ב). (ב) "עקב" מלשון "עקביו", ואינו מובן: מהו ההכרח, ואיך יתכן לפרש ב' פל' שונים בתיבה אחת באותו פל' בהמשך אחד?

(ד) כשרש"י מפרש "אם כו' תשמעון" - מתעוררת שאלה נוספת מדוע לא מסלים הכתוב מה יהל' אם לא תשמעון, ח"ו, כדרך הכתובים בכיו"ב? ושאלות אלו נשארו לעיונם של משתתפי ההתוועדות.

בתחילת ההתוועדות נתבאר (הנחות בלה"ק, אות ה'): "ויש להוסיף, שמדובר כאן אודות ברכות נעלות ביותר שלא ע"ד הרגיל, שלכן, מזכירים את האבות . . . ובזה גופא באופן של שבועה . . . וברית כו', כפי שתבאר לקמן", ולכאורה נאמר זה בקשר להביאור בפרש"י כו' (ולפי זכרוני, נאמר זה בפירוש, שהוא בקשר להביאור בפרש"י כו'), ועפ"ז אולי י"ל שזהו הכרחו של רש"י לפרש כאן ש"עקב" פל' "המצוות קלות", וע"ד פל' הר"ע מברטנורא "משום דכתיב אח"כ "ואהבך" שהוא שכר גדול שאין למעלה ממנו ולכך פרש"י עקב המצוות הקלות כו', כלומר,

כשתדקדקו במצוות דקדוק גדול ולא תנלחו אחד מהן עד שאפ"ל הקלות שאדם דש בעקביו ואינו מקפיד עליהן תשמעון, אז תזכו לשכר גדול של "ואהבך" הכתוב אח"כ".

ועפ"ז לובן מדוע מוסיף רש"י בפ"ל התיבות "אם המצוות הקלות". **תשמעון**, דמפרש המשך הכתוב הכלי, **שדוקא "אם"** המצוות קלות כו' **תשמעון** "אז דוקא יהי' - וכהמשך פרש"י בד"ה ושמר ה' וגו' "ישמור לך הבטחתו" (עלין בגו"א ד"ה "ישמור לך הבטחתו") - ה"שכר גדול שאין למעלה ממנו", וכנ"ל, דלכאורה, אינו מובן ההמשך וסגנון הלשון כו' "והי' עקב תשמעון" (שלכן מעתיק רש"י בד"ה כל מלים אלו כו') שהוא לשון **הבטחה**, שלה"עקב" (המצוות הקלות כו') **תשמעון בודאי!** (וכדמשמע בפ"ל המזרחי: "כי בזולת מלת "אם" (בפרש"י) יהי' פי' המקרא הזה והי' תשמעון ושמר אין טעם לו כו' "עיי"ש)), וכדרכו של רש"י בכ"מ לפרש ההמשך וסגנון לשונו כו' של הפסוק לכן הוסיף בפירושו מלת "אם" (בשביל הבנת ההמשך כו', וכנ"ל).

ולכאורה רש"י בפ"ל ("אם המצוות הקלות כו'"), לא בא לאפוקי פי' הפשוט בתיבת "עקב" (עלין קו' ג' הנ"ל) שהוא "בגלל" הלינו (ע"ד) "אם" (שכנ"ל, אל"כ לא יהי' מובן ההמשך כו') אלא הי' מוכרח כאן להוסיף שפי' כאן (גם) המצוות קלות (או באו"א, כפי' הגו"א בההכרח שרש"י הוצרך לפרש מצוות הקלות כו') **ולא כפי' הפשוט "בגלל" כו'**, **דדק "עקב אשר" פי' "בגלל", משא"כ כאן דכתיב "והי' עקב תשמעון" (ולא "והי' עקב אשר תשמעון")**, שפי' הפשוט ש"תשמעון" לה"עקב" הלינו (ו"תשמעון" קאי על המצוות כו') **"מצוות קלות" (ש"עקב" ענין קל אצל האדם שעיקרו שכל ומדות כו') וא"כ בפסוק דידן זהו פי' הפשוט יותר (שבתובת עקב), ולפי"ז, רש"י בא לאפוקי הפי' "בגלל", אבל רש"י מוסיף תיבת "אם" רק בשביל הבנת ההמשך כו')**, ועפ"ז בנוגע קו' הד', אולי י"ל, דרש"י אינו מוסיף "אם" בשביל לפרש הכתובים הכלי, ש"אם תשמעון" יהי' כך, אבל "אם לא תשמעון" יהי' כך, אלא לפרש ההמשך בפסוק זה גופא (וכנ"ל) שאימתי יהי' השכר הגדול של "ושמר ואהבך וגו'" **דוקא "אם" (גם) המצוות קלות שאדם דש בעקביו תשמעון"**.

(ולהעיר מפ"ל הרא"ם: "דק"ל דה"ל"ל והי' אם תשמעון

. . אלא להכלי כתיב עקב ר"ל המצוות הקלות כו" (ועד"ז באוה"ח), ולהעיר דגם לפי זה צריכים לביאור הנ"ל שרש"י בא (גם) לפרש ההמשך והסגנון כו' דאל"כ עדיין קשה קו' הא' שבהוועדות כו').

הת' שמואל כהן

- תות"ל 770 -

ב. בענין מה שאמר כ"ק אדמו"ר שליט"א בהתוועדות דש"פ ואתחנן בענין השידוכים ששואלים אלו שאינם ידידים וכו', ראה תורת שלום מכ"ק אדמו"ר מהר"ש ע' 251 וזלה"ק:

והסביר איך שיכולים למצוא הקב"ה בכל מקום ואיך שיכול למצוא עבודת השל"ת בכל מקום אפילו בתוך המנגדים המדברים עליו רעה הוא צריך להתבונן שבוודאי הרע שאומרים עליו הוא נמצא אצלו בהעלם והוא בעצמו אינו יודע מזה ע"כ השל"ת מגלה לו זאת ע"י האויבים שהם מרגישים גם ברע הנעלם אצלו ווי די וועלט זאגט אז אויף א שידוך דארף מען נאכפרעגען בא א שונא כי הוא מבין מאד על הרע שלו, דאס איז א כלל אז דער רצון פון השל"ת, ווערט נתגלה צו די עושה רצונו היפך הרצון ווערט נתגלה לעוברי רצונו נמצא רק הם מבינים על הרע נמצא מרגיש בזה האלקות המעוררו להודיעו הרע הטמון אצלו ע"י המנגדים בכדי לתקנו. עכלה"ק.

הרב יעקב (ב"ר שלמה) גינזבורג

- תושב השכונה -

ג. בהתוועדות קודש דשבת פ' ואתחנן ש.ז. העיר כ"ק אדמו"ר שליט"א (הנחה בלה"ק ע' כ') דיש לחקור האם ענין השכחה קשור עם זמן די"ב חודש (בדיוק), או עם זמן דשנה (ובמילא, בשנת העיבור ה"ז לאחרי י"ג חודש). . (עיל"ש בהנחה).

ויש להעיר ממש"כ ב"נטעי גבריאל" עניני פורים (מהד"ת) ע' כ"ד וז"ל שם: יש שכתב דבשנה מעוברת יש לכוון לצאת פרשת זכור בעת קריאת פ' כי תצא כיון שיש

בין קריאת פ' שבטנה העברה לפ' זכור שבטנה זו יתר על
 ל"ב חודש. ובהערה (ט"ו) כ"כ במהר"ם שיק (על תר"ג
 מצות) מצוה תר"ה בשם רבו מרן הח"ס זי"ע שיעקר הטעם
 לקרוא פ"א בשנה כתב הגאון רבי ישעיה פיק בספרו שבגמ'
 נאמר גזירה על המת שישתכח מן הלב אחר ל"ב חודש, וא"כ
 בשנה מעוברת הול יותר מל"ב חודש עיל"ש, וכ"כ בשו"ת
 זכר שמחה סל' ע"ה, אך כבר העירו בזה שהח"ס בעצמו
 בתשובה אה"ע ח"א סל' קי"ט כתב שבחודש הנוסף הוא כחלק
 מהשנה שהטבע כפוף לתורה ואין שוכחים עד אחר ל"ג חודש
 עיל"ש. עכ"ל בנוגע השקו"ט.

ויש להעיר (בענין זה שהטבע כפוף להתורה)
 מהירושלמי הידועה שקטנה בת ג' בתול' חוזרין אם עיברו
 חכמים השנה. ובאתי רק להעיר. *

הת' בן-ציון חיים אסטער
 - תלמיד בישיבה -

א ג ר ו ת ק ו ד ש

ד. בהמשך למש"כ הת' יוסף יצחק של' קעלער בהערות
 וביאורים גליון מד (תנג) ש"המעשה הידוע" באג"ק כ"ק
 אדמו"ר שליט"א ח"ג ע' תכא אינו קשור לענין פדיון
 שבולדס אלא לענין נסיעה לפטרבורג, ולפ"ז אין המכתב
 שם בע' תמט בהמשך לענין זה.

יש להעיר שכן מוכח גם מתוכן האגרות, שהרי:

1) המכתב בע' תמט נכתבה ב"ל"ז אלול" ובו כותב
 כ"ק אדמו"ר שליט"א "יש אצל עגמת נפש מהידיעה שקבלתי

* וראה בכל זה בארוכה בגליון השלש מאות סל' ל"ב,
 מ"ש הרב מ.א.צ. של' וויליס.

המערכת

.. ומאז אין לי כל ידיעה" - והרי רק פחות משבוע (6 ימים) לפני זה קיבל מכתב שהרי המכתב בע' תכא נכתבה ב"י"א אלול"? ובזה עוד אפשר לדחוק ולומר שזה הי' ענין כ"כ חשוד שגם בזמן קצר צריכים להודיע ולכתוב וכו', וכמובן שזה דוחק גדול, ובפרט בדואר מחוץ להמדינה וכו'.

(2) ועוד ועיקר בסוף המכתב בע' תכא כותב כ"ק אדמו"ר שליט"א "מכתבי זה נשלח עפ"י הכתובת שהיתה על המעטפה", שכ"ק אדמו"ר שליט"א הקפיד לכתוב את המכתב לשלשנו יחד, ובשביל זה הי' צריך באווארענען בנוגע להכתובת שאליו נשלחה.

וא"כ איך זה שרק שש ימים לאחרי זה יש מכתב פרטי לאחד מהם וכו'?

וזה לכאורה ראי' שמדובר בב' ענינים שונים, ועפ"י ב' עדים יקום.

אמנם כמובן (וכמו שהעיר ר' מונדשלין בהערתו) שא"א לקבוע דברים ברורים, כיון שאין בידינו בדפוס את האגרות בשלימותם.

הרב נחום פרלשטיין
- ברוקלין נ.י. -

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

ה. בלקו"ש פ' עקב (סעי' ב') כתב וז"ל: ויל' שזהו אחד הביאורים במחז"ל "שאלו לתורה חוטא מה ענשו א"ל יבוא אשם ויתכפר לו, שאלו להקב"ה חוטא מה ענשו א"ל יעשה תשובה ויתכפר לו" שהחידוש במענה הקב"ה "ויתכפר לו" הוא, ש(ע"י תשובה מאהבה) "זדונות נעשות לו כזכיות", וזה אין לו מקום ע"פ התורה (מצ"ע) ולכן, ה"תורה" (מצד עצמה) לא יכולה לתת עצה זו, ורק הקב"ה חידש ד"יעשה תשובה ויתכפר לו". עכ"ל.

ולכאורה ל"ע דכטם שמקשה אח"כ בנוגע להמדרש לענין שוחד דהענין דזדונות נעשות לו כזכיות אינו שייך לכפרות העון, ומפשטות לשון המדרש משמע שמדובר בתשובה המביא כפרת החטא עיל"ש, עד"ז יש להקשות כאן, דכאן מפורש "יעשה תשובה ויתכפר לו" אי"כ איך אפשר לומר דאילרי לענין זדונות נעשות לו כזכיות שהו"ע נעלה יותר.

*

ו. ב) בהערה 39 כתב דרש"י פי' "שינוי מעשה - שב מרעתו" אבל הרמב"ם מפרשו ש"משנה מעשיו כולן לטובה כו" ע"כ. וכנראה הפי' בזה, דמצד מ"ש בכראשית רבה "מעשה טוב" דהיינו שמשנה מעשיו כולן לטובה, פי' כן גם בגמ' ר"ה דשינוי מעשה היינו מעשה טוב שבמדרש.

ועי' ר"ה שם יז, ב אמר ר' יוחנן גדולה תשובה שמקרעת גזר דינו של האדם, ומקשה הגמ' עליו מהא דאחר גזר דין אינו מועיל, ומתרץ הא בליחיד הא בציבור עיל"ש, ועי' מהרש"א שם דתשובה של ר' יוחנן היינו הא דקאמר ר' יצחק "שינוי מעשה" עיל"ש, ולכאורה לפי"ז יש להקשות דהי' לו להגמ' להקשות הקושיא מלא שב בינתלים דאחר גז"ד אינו מועיל גם על ר' יצחק? אבל לפי פירושו הרמב"ם דשינוי מעשה הו"ע אחר לגמרי וכמבואר בהשליחה שמשנה מעשיו כולן לטובה והוא אדם אחר, ולא אותו האיש שעשה אותו המעשים, א"ש דעל ר' יצחק לא קשה, כיון דהבריתא דלא שב בינתלים אילרי בתשובה סתם, משא"כ ר' יצחק

אירי שמשנתנה לגמרי לאדם אחר, הנה זה שפיר מועיל גם לאחר הגזר דין.

*

ז. ג) בבראשית רבה שם מביא המקור על "מעשה טוב" ממ"ש בנינוה "וירא אלקים את מעשיהם כי שבו וגו'" ולפי זהמבואר כאן בהשיתה, צריך לומר שכן ה' בנינוה דלא רק שהתחרטו על מעשיהם הלא טובים, אלא ששינו שאר מעשיהן לטובה, באופן שיש כאן שינוי גברא, ובאמת גם הריטב"א לפי פירושו מפרש כן (ראה הערה 44) אלא שלשון הריטב"א שם חסר ואינו מובן כוונתו עיל"ש, ובריטב"א החדש (מוסד הרב קוק ירושלים תשמ"ה) תיקן וז"ל: הוא דמילתי תלמודא ראי' מדכתיב וירא האלקים את מעשיהם, ולא מילתי מסיפא דקרא דכתיב וכי שבו מדרכם הרעה, עכ"ל. ונראה בכוונתו דלכן אינו מביא ראי' ממ"ש וכי שבו מדרכם הרעה, דזה מורה רק שהתחרטו על מעשיהם הרעים, וכאן רוצה להביא ראי' על "מעשה טוב" כנ"ל, ולכן מביא מ"ש "וירא אלקים את מעשיהם" היינו מעשיהם בכלל, ששינו גם שאר מעשיהם, וכדאיתא בילקוט שמעוני (יונה ג') דאפילו מצליה החזירו לבעליהם, ואפילו לבנים של גזל שבנו בפלטין של מלך סתרו הפלטין והחזירו הלבנים לבעליהם כו' עיל"ש, (ועי' בס' פתחי חושן דניי אבידה פ"א הערה נ"ה שהביא משו"ת בית שלמה או"ח סי' נ"ז דנקט בפשיטות דב"נ אינו מצווה על השבת אבידה), נמצא שכן ה' בנינוה, ושפיר מביא ראי' משם להא דמעשה טוב, אלא דמובן שיש חילוק בשינוי גברא שבישראל לבן נח, ומ"מ אפשר ללמוד שינוי גברא דישראל מב"נ.

*

ח. ד) ולפי"ז יוצא דיסוד תשובת נינוה ה' דע"י שינוי הנהגתם ה"ז נחשב כשינוי גברא דלכן בטל מהם העונש, וי"ל דזה מתאים להמבואר בלקו"ש ח"ו ע' 55 דהפרש בין תשובת ישראל לתשובת ב"נ הוא, דבישראל שייך תשובה לתקן את העבר, היינו לתקן גוף החטא עיל"ז דזדונות נעשות כזכיות או כשגגות וכו', משא"כ בב"נ לא שייך כלל שיפעלו תיקון בגוף החטא על העבר, וכל תשובתם הוא רק להבא (ומה שכתב שם דאפשר שלפני מ"ת שאני דגם ב"נ היו יכולים לפעול על העבר עיל"ש, ראה בשו"ת

וילצבור לוסף טל' ע"ב שכתב ג"כ כסברא זו לחלק בין לפני מ"ת ולאחר מ"ת בנוגע תשובת ב"נ בכלל, כיון דתשובה הוה מצוה והם לא רצו לקבל התורה לכן אין תשובה מועלת משא"כ לפני מ"ת עיל"ש ואכ"מ), וכן כתב ג"כ הגר"א וואסערמאן בקובץ הערות אות רל"ב לענין תשובת נינוה דמועיל רק על להבא, (וראה ג"כ בס' לתשובת השנה בהפתיחה שהאריך בזה, ובהערות וביאורים גליון שנ"ט אות ג' וגליון תכ"א אות ח' וגליון תכ"ג אות ח) דזהו כהמבואר כאן דתשובתם הו' דנחשב כשילוני גברא על להבא, אבל לא נפעל כלום בנוגע לגוף החטא על העבר.

ועל לקו"ש פ' מסעי תשד"מ שנתבאר שם בארוכה דהנקודה של עבודת יוהכ"פ עבודת התשובה הו"ע ההתחדשות ומביא לשון הרמב"ם דבע"ת אומר על עצמו "איני אותו האיש שעשה אותן המעשים" ומבאר דהשלמות בזה הוא בעבודת הכהן גדול, דלכן בגדי לבן שלו טעונין גניזה, דטעם הפנימי בזה הוא כיון דנעשה למציאות חדשה משנה העברה, וזהו ג"כ הענין ד"לשכת פרהדרין" למעליותא דמחליפין אותם כל י"ב חודש, דענינו הוא דע"י שהכה"ג נעשה למציאות חדשה, נמצא דכל שנה נכנס כהן גדול אחר, כיון שהוא מציאות חדשה עיל"ש בארוכה, דנקודת הביאור הוא דעבודת יוהכ"פ הו"ע התחדשות.

ולפי"ז יש מקום לבאר הטעם דמפטירין ביוהכ"פ אודות תשובת נינוה, וראיתי מקשים דלמה בחרו בהפטורה זו דאיירי בתשובת בני נון ולא בהפטורה דאיירי בתשובת ישראל?

ולתנ"ל ל"ל דתשובת נינוה מדגיש ענין ההתחדשות, וכנ"ל דבב"נ לא שייך כלל תשובה לפעול על העבר, ומזכיר לומר בזה ענין ההתחדשות, וזה מתאים לענינו של יוהכ"פ - ענין ההתחדשות.

*

ט. ה) לפי המבואר בסעי' ה', דהא דאמרינן במעוות לא יוכל לתקן דאינו מתכפר לו ע"י התשובה כיון דעונו גלוי ונזכר, שזהו רק כשהתשובה היא מצד שילוני המעשה, אבל כשהתשובה היא באופן של "שילוני שם" שאינו אותו האיש שעשה אותן המעשים, א"כ אין נפק"מ המצב דתוצאת מעשה

העון כיון שאינו מעשה שלו עי"ש.

לכאורה לפי"ז מהו קושיות הגמ' ביבמות כב, ב, והאי בר תשובה הוא הלא זהו מעוות לא יוכל לתקן עי"ש, והרי יש לתרץ דאירי באופן שתשובתו היא באופן שיש כאן שינוי גברא, ובמילא גם בזה מועיל? ואפשר לומר בפשטות דהגמ' ר"ל עדיפא מיניה דאפ"י אם הוא בגדר שאינו יכול לתקן, הנה זה נוגע רק לענין כפרתו, אבל מ"מ ה"ה עכשיו עושה מעשה עמך וחילבין בכבודו, וזהו ע"ד שסב"ל להמנ"ח מצוה שט"ד (מובא בהערה 65) דכפרה לחוד וצדיק גמור לחוד. וראה גם בלקוטי תשובות חת"ס (לונדון תשכ"ה) סל' ל"ז שביאר כן בארוכה הסוגיא דיבמות, וראה שו"ת דובב מישרים ח"א טל' כ"ב.

ולפי מה שנתבאר בהשיחה בסעי' ז' דבכל תשובה אף שאינו תשובה מעולה מתכפר לו מצד שאצל הקב"ה יש כבר ה"שינוי גברא" עי"ש, לכאורה צ"ב דא"כ למה לא יתכפר הך דמעוות לא יוכל לתקן בכל תשובה שהיא, כיון דיסוד הכפרה הוא מצד השינוי גברא?

*

י. ו) בהמבואר שם בסעי' ה' דתשובה לבד לא מספיק וצריכים גם לתפלה וצדקה, וי"ל שזהו כמו "פרקליט שנכנס אל המלך לרצותו" עי"ש.

לכאורה הלא הפייטן אירי לענין מעבירין את רוע הגזירה, ובנוגע לבטל הגזירה כתב בלח"מ כאן (בהל' תשובה) דכל חד מינייהו סגי לקרוע גזר דין, וכדמוכח מהפסוקים שהביאו דבצדקה קאמר וצדקה תציל ממות משמע דבצדקה לחוד מהניא עי"ש, וא"כ מנא לן לומר כנ"ל דתשובה לבד לא מספיק? (ואף דאומר "ותפלה וצדקה" בו המוסיקף, י"ל דמצינו הרבה פעמים דו' הוא גם לשון "או", וראה לקו"ש ואתחנן תשמ"ה סעי' ה' דמ"ש הרמב"ם "ומבקשה" הוא כמו "או" מבקשה, וראה הערות וביאורים גליון רצ"ו סל' א' שהובאו הרבה דוגמאות לזה מהאחרונים).

וראה בס' התשובה ע' קט"ו שהביא ירושלמי תענית פ"ב ה"א דסב"ל דצדקה וצדקה אין מקרעין גז"ד של אדם

אלא ביחד עם התשובה, והביא ג"כ מ"ש בלפה עינים ר"ה שם
דכירושלמי מבואר דבעינן לכולם ביחד אבל בבבלי משמע
דאחד מהם מועיל, וא"כ מנלן לומר כהירושלמי ולא
כהבבלי, ועל ג' גם פתח עינים ר"ה שם שכתב דכל חד
מינייהו סגי, וביאר משום דכ"א כולל גם השאר עיל"ש.

ועל עוד בס' התשובה שם בעקבי השדה ע' קמ"ז דר"ל
דפלוט זה מיטודו של ר"א הקליר, וכן הל' דרכו שבכמה
מקומות הל' מניח שיטת הבבלי ולומר כהירושלמי, אבל הוא
כתב כן לתרץ קושיית המהרש"א למה השמיט שינוי השם וכו'
אבל בהשיחה נתלישב הקושיא באופן אחר.

*

יא. ז) בהערה 58 כתב: וכן "שינוי מקום", כדברי
הרמב"ם "וגולה ממקומו". שגורמת לו להכניע ולהיות
עניו ושפל רוח... שי"ל שזה נוגע לביטול מצואותו
הקודמת, ע"כ. לכאורה מלשון הרמב"ם שם "שגלות מכפרת
עון" משמע דאיירי כאן לענין החפצא דהעון, וכהא דאיתא
בברכות נו, א, וסנהדרין לז, ב, גלות מכפרת עון
עיל"ש.

*

יב. ח) בהשיחה הוזכר כמה פעמים הענין ד"תשובה
מעולה", וכן הענין ד"תשובה מאהבה": בריש סי' ג' כתב:
דמחיקת העון לגמרי עד שלא ישאר ממנו רושם כלל ה"ה רק
ע"י "תשובה מאהבה", ובסוף הסעי' כתב דכיון שאין כאן
"תשובה מעולה" בשלימות לכן הוה הכפרה "שוחד", ובריש
סעי' ו' כתב ד"תשובה מעולה מוחקת ועוקרת את העון
לגמרי עיל"ש, ועד"ז כתב בריש סעי' ז' דשורת הדין
נותנת שמעשה התשובה עפ"י הלכה - עזיבת החטא עם וידוי
ובקשת מחילה - מבלי שתהי' "תשובה מעולה" אינו מספיק
שיומחל לו עונו לגמרי שעדיין נשאר רישומו ולא נעקר
לגמרי מכל וכל עיל"ש. ומשמע מזה ד"תשובה מעולה" היא
היא "תשובה מאהבה" והיינו הך. וכדמשמע כן מהרמב"ם ריש
פ"ב דמבאר דתשובה מעולה הוא כשבא לידו דבר שעבר בו
ואפשר בידו לעשותו ופרש ולא עשה מפני התשובה לא מיראה
ולא מכשלוון כח עיל"ש, היינו דתשובה מעולה נקרא באם שב
מצד עצם ענין התשובה ולא מפני סיבה אחרת וכו',

וברמב"ם פ"י ה"ב ביאר ענין העובד מאהבה שעוסק בתורה ומצוות לא מפני דבר בעולם לא מפני לראת הרעה אלא עושה האמת מפני שהיא אמת, וא"כ הכא בפ"ב י"ל ג"כ דזהו"ע תשובה מאהבה לא מחמת סיבה אחרת, ונקרא בלשון הרמב"ם שם "תשובה מעולה".

אבל בהערה 28 כתב וז"ל: ואין כוונת אדה"ז ב"תשובה שלימה" כאן לתשובה מאהבה או "תשובה מעולה" (שברמב"ם כנ"ל) עכ"ל, דמשמע מזה שהם ב' סוגי תשובה ולא כהנ"ל דהיינו הך.

ואפטר לומר עפ"י מ"ש המאירי יומא פו, ב, וז"ל: כל שאינו שב מאהבה אלא מיראה ע"י יסורין, תשובתו מ"מ כשהיא בתנאים הצריכים לה תשובה גמורה היא, אלא שמ"מ כשהיא מאהבה ובלי סיבה היא מעולה ביותר עכ"ל, ושם אח"כ כולל בסוג זה גם כשעושה תשובה "ואין לתשובתו שום סיבה אלא לראת שמים גמורה" (וראה בכ"ז בס' התשובה ריש פ"ב, ובהערות וביאורים גליון תכ"ג סי' ו) דלפי"ז אפ"ל דגם תשובה זו כשהיא מיראת שמים גמורה נכלל כאן בהרמב"ם ב"תשובה מעולה", ואפ"ל דגם בזה נמחק עווננו לגמרי בלי שום רושם [ומ"ש הרמב"ם לא מיראה, היינו מיראת העונש] ולפי"ז אפ"ל כן גם בהשליחה דמה שהוזכר כמה פעמים דבתשובה מעולה נמחק עווננו לגמרי היינו כשתשובתו היא בלי סיבה, או מחמת אהבה, או ע"י לראת שמים גמורה, ועפ"י א"ש ג"כ מה שחילק ביניהם בהערה 28, כיון ד"תשובה מעולה" אינו דוקא באם היא מאהבה. (אלא דהענין דדוונות נעשות לו כזכיות לזה בעינן אהבה רבה דוקא, וכמבואר בהערה 25).

ולפי"ז יש לפרש דהא דקאמר כמה פעמים בהשליחה דבתשובה סתם עפ"י הלכה, שייך בו הענין דשוחד, הנה תשובה זו איננה כשהיא מחמת סיבה, כגון מיראת העונש וכו' דשם עדיין נשאר רושם מהחטא, דאפילו אם נעשות כשגגות ה"ז ג"כ חטא, וכמ"ש בלקו"ש ח"ו הנ"ל ע' 55 "דאקעגן" תשובה מיראה" העלפט נאר "מכאן ואילך" און אפילו מכאן ואילך פארבלייבט נאך עפעס פון דעם רע שבחטא" עי"ש. ובמילא איך אפ"ל דמוחלין לו ומתכפר לו לגמרי כאשר עדיין לא נמחק עווננו לגמרי, וזהו החידוש שבשוחד דמ"מ מתכפר לו לגמרי, וע"ז ממשיך לבאר דמ"מ לגבי הקב"ה אי"ז נטילת שוחד כיון שכבר נכלל כאן שהוא

מציאות חדשה וכו'.

*

יג. ט) ובמה שנתבאר בהענין דשינוי גברא, נמצא דאפילו אט' החפצא דהחטא עדיין קיים וכגון במעוות שלא יוכל לתקן, מ"מ נמחל לו ומתכפר לו כיון שאין זה מעשה שלו.

יש להעיר מהך דקידושין מ, ב דרשב"י אומר אפילו צדיק גמור כל ימיו ומרד באחרונה איבד את הראשונות שנאמר צדקת הצדיק לא תצילנו ביום פשעו כו' וניהוי כמחצה עונות ומחצה זכיות, אמר ריש לקיש בתוהא על הראשונות (ופירש"י מתחרט על כל הטובות שעשה) עיל"ש, וכן פסק הרמב"ם בהל' תשובה פ"ג ה"ג. והקשה ע"ז הגר"א וואטערמאן בס' באורי האגדות סי' ג' ובקובץ מאמרים (מאמר על התשובה) דמהו שכתב במסילת ישרים פ"ד ובכ"מ דכל ענין התשובה היא לפנים משורת הדין, כי מצד הדין אי אפשר לתקן מה שכבר נעשה וכו' דכאן הלא אמרינן דגם בצדיק גמור שמתחרט על הטובות איבד את זכותיו, משמע שכן הוא מצד הדין? ומתרץ דבכל מצוה ישנם ב' דברים: הא' שהוא קיים מצוותו, והב' התיקון שנעשה עיל"ז בעולם, ועד"ז הוא בכל העבירה מה שהאדם מרד בהקב"ה וגם העיוות שיצא עיל"ז בעולם, והא' דאמרינן בצדיק גמור שאיבד את זכותיו היינו רק ענין הא' דנחשב כאילו הוא לא קיים מצוותו, אבל עצם המצוה היינו התיקון שיצא על ידו זה בודאי אינו יכול להשתנות, וכל זה הוא מצד שורת הדין, משא"כ בתשובה ניתוסף לפנים משורת הדין דע"י חרטה לא רק דלא נחשב שהוא עבר עבירה, אלא דעצם העבירה נמחקת לגמרי עיל"ש בארוכה, וראה הערות וביאורים גליון רל"א ס"ב.

ולפיל"ז לכאורה יוצא דעל ענין זה שהעבירה אינה מתליחס אליו דאיל"ז מעשה שלו, אין בזה חידוש מיוחד בענין התשובה, כל באופן כזה שהחפצא דהעבירה אינה משתנית, אלא דאינה מתליחס אליו, מצינו כן גם בצדיק גמור שמתחרט על כל הטובות שעשה שאיבד את זכותיו, וכנ"ל שהחפצא דמצוה קיים אלא דאינה מתליחס אליו, [וכל החידוש שבתשובה היא במה שפועלים על עצם החפצא דהעבירה למפרע].

אבל אפ"ל דבאופן שעשה תשובה סתם, [ולא תשובה מעולה] וכנ"ל דזהו מחמת סליבה מצד לראת העונש וכו' נמצא דבאמת אין זה חרטה אמיתית אלא מחמת דבר צדדי, ומ"מ אמרינן דזהו כמו שוחד, דאצל הקב"ה הוא נחשב שיש כאן שינוי גברא לגמרי ואין כאן מי להעניש, וזהו חידוש מיוחד בתשובה, ואכתי לל"ע בזה.

אלא דלכאו' כל קושליתו אפשר לתרץ באופן אחר, שיש נפק"מ בין זכות לחובה דענין הזכות שפיר בידו לסלק ממנו, משא"כ בחובה אי"ז תלוי בו כלל מצד שורת הדין, ואכמ"ל, ועוד חזון למועד.

*

י.ד. (י) בנוגע למ"ש הרב י.ד. של' קלויזנער בגליון הקודם סוף סי' ה' להקשות על מה שכתבתי בגליון תל"ב סי' ח' דגם קריאה בתורה אינו מגדר המצוה עיל"ש.

נראה פשוט, דאין נפק"מ אם זהו מגדר המצוה או לא, כי התורה צריכה להתחיל אמירת המצוה עם פעולה, מה צרי, לעשות, דאי אפשר להתחיל המצוה עם תוצאה מהפעולה עם "למען ישמעו וגו'" אף דזהו כל גדר המצוה, כפשוט, ולכן התחילה התורה עם פעולת הקריאה ולא עם פעולת ההקהל, אף שפעולת ההקלה באה מקודם, כיון דהקריאה היא היא הפועלת בעיקר ענין השמיעה והיראה וכו' דזהו כל גדר המצוה, וזהו בכדי להדגיש דכל גדר המצוה היא ענין היראה.

הרב אברהם יצחק ברוך גערליצקי
- ר"מ בישיבה -

ח ס י ד ו ת

טו. בענין מה שכתב הת' א.י. בענין מה שמביא בשיעורים בתניא בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א בענין מה שכתוב בתניא פכ"ה "וכ"ש וק"ו שיש לו לקבל באהבה ורצון כדי לדבקה בו לעולם ועד" שהק"ו הוא בשני ענינים: א) ששם הוא "שלא ליפרד ממנו" וכאן הוא "לדבקה בו". ב) ששם הוא "לפי שעה" וכאן הוא "לעולם ועד". ושאלתי ע"ז שלכאו' האהבה "לדבקה בו" והיראה "שלא ליפרד" הם קוים שקולים ואיך אומר ע"ז "כ"ש"?

וביאר הנ"ל שהרי כאן מדברים אודות לקבל זה באהבה ורצון, ובזה יש שתי דרגות מיוחדות: א) אהבה ורצון לקבל כל היסורים כדי "שלא ליפרד". ב) אהבה ורצון כדי "לדבקה בו". ובהדרגות דאהבה ורצון יש כ"ש בהאהבה ורצון ד"לדבקה בו" על האהבה ורצון ד"שלא ליפרד".

ואיני יודע מה העלה בזה, כי עדיין יוקשה, כי מאחר שבעצם התנועה ד"שלא ליפרד", ו"לדבקה בו" הם קוים שקולים, א"א לכאורה גם האהבה ורצון שבזה הם ג"כ קוים שקולים?

ואפשר יש לבאר בהקדים דלכאו' אינו מובן מה שאומר כאן דהי' מקבל כל היסורים "באהבה ורצון שלא ליפרד מיוחדו ואחדותו ית'" ולכאו' הרי בתחילת פרק זה וכן בסוף פל"ט הוא אומר שזהו ענין "דחילו הנכלל ברחימו" והיינו שזהו ענין "היראה" ולא "אהבה"? אלא שצ"ל שמאחר שזהו "דחילו הנכלל ברחימו" הי"ז ג"כ ענין של "אהבה", ולכן הי"ה מקבל היסורים באהבה, ולכן ע"ז אפשר שיש לומר שהוא כ"ש, כי מאחר שבענין ד"לדבקה" הרי האהבה היא ענין עיקרי, משא"כ בה"שלא ליפרד" הי"ז יראה הנכללת באהבה, לכן הי"ז כנ"ל.

*

טז. מה שכתבתי בגליון מה שי"ל שהחילוק בין המבואר במאמר באתי לגני תשיג (וכן מבואר בדרמ"צ מצות אחדות) שאלקא דאלקי' הו"ע השיתוף. ובין המבואר במאמר מים

רבים תש"ז (וכן מבואר בתניא פכ"ב וכו"ד) שאלקא דאלקי' הו"ע ע"ז, זה תלוי בהשני פירושם שמובא בדרמ"צ מצות האמנת אלקות פ"א בהסוגרלים ע"ש.

הנה אחרי עיון אין זה מספיק עדיין, כי:

(א) עדיין אין זה מסביר למה קרא בתניא פ"כ מצות ע"ז שבא מפסוק אנכי בשם אחדותו של הקב"ה, כי אף אם נאמר שזה קאי לפי פירוש ראשון שבמצות האמנת אלקות הנ"ל שבפסוק אנכי נכלל ג"כ מה שהעולם הוא בטל במציאות, אבל עדיין אין זה מצות האחדות וכמובן שם בפשטות, וענין האחדות לפי פירושים זה צ"ל כפי שמבאר במצות אחדות השם שם בתחלתו איך שהפירוש הוא כפשוטו שאין עוד אלקא ח"ו ואין לשום אחד מהנמצאים שום שליטה ע"ש. (ואף שאם נאמרש במצות האמנת אלקות נכלל כבר מה שהעולם בטל במציאות וא"כ איך אפשר לטעות שיש להנמצאים איזו שליטה? צריכים לעיין בזה אבל כן משמע לכאן במצות האמנת אלקות הנ"ל).

(ב) כי במאמר מ"ס רבים הנ"ל שאומר שם כי ע"ז הו"ע אלקא דאלקי' אינו מבאר זה בענין ביטול כ"א בענין השגחתו ית' שמשגיח בתחתונים ולא מסר זה להכוכבים ומערכות השמים כדעתם, וא"כ אין זה שייך להפירוש הא' במצות האמנת אלקות הנ"ל.

לכן נראה קצת לומר שזה תלוי בהשיטות על מה קא הפסוק שמע ישראל וגו'.

דהנה במאמר מ"ס רבים הנ"ל פרק ג' מביא שבאחד יש ג' ענינים, שהענין הב' הוא פ"ה המד"ר דאחד בא לשלול ענין ע"ז, וענין הג' הוא דאחד הוא מצוה בפ"ע והיא המצוה דליחדו שהוא שלילת השיתוף, ע"ש. והיינו דבמאמר הנ"ל אינו מבאר באופן של חילוקי שיטות אם "אחד" קאי על שלילת ע"ז, או על שלילת השיתוף, כ"א שזהו ב' ענינים ב"אחד". וע"ד כמו בכל פעם ש"ל שני פירושים בתיבה אחת הלא אין מבארים זה באופן של מחלוקת, כ"א שכל פירוש מוסיף להשני.

ובזה אפשר לבאר (בדרך לחדודי עכ"פ) שבמאמר הנ"ל מאחר שמביא פירוש המד"ר על הפסוק שמע ישראל שאחד בא

להוציא ענין ע"ז, שמזה מובן שענין ע"ז ישלו שזיכות לשלילת האחדות לכן מבאר שם שענין ע"ז הוא דקרו ל' אלקא דאלקי' שזה שולל ענין האחדות, ועד"ז יהי' ג"כ הביאור בתניא מה שמביא על ענין דאנכי ולא יהי' לך, הביאור באחדות ה' שזה קאי על פי המד"ר הנ"ל דאחד בא להוציא ענין ע"ז, וא"כ הרי ע"ז יש לה שזיכות לשלילת האחדות, ולכן ג"כ מפרש בתניא שם שאלקא דאלקי' זהו"ע ע"ז ע"ד כמו שמפרש במאמר מים רבים הנ"ל.

ואף שמביא במאמר מים רבים הנ"ל גם הפי' שאחד הוא מצוה בפ"ע שזוהי ד' הרמב"ם, אבל אינו מפרש זה כמו שיטה אחרת אלא כמו הוספה על פי' המד"ר, לכן מפרש ענין השיתוף לא בענין דאלקא דאלקי', כ"א בשלילת הבחירה ע"ז"ש.

אבל במאמר באתי לגני הנ"ל וכן עד"ז בדרמ"צ מצות אחדות הנ"ל שהוא מביא שם רק ד' הרמב"ם (ואינו מביא שם המד"ר הנ"ל) אפשר לומר כי שם מפרש ד' הרמב"ם כמו שיטה אחרת מהמד"ר הנ"ל, וא"כ ענין אחד לא קאי להוציא ענין ע"ז כ"א להוציא ענין השיתוף, לכן מפרש שם דאלקא דאלקי' הו"ע השיתוף ולא ענין ע"ז.

הרב פנחס קארף
- משפיע בישיבה -

פ ש ו ט ו ש ל מ ק ר א

יז. בפירש"י ד"ה תרומת ידכם (יב, ו): אלו הבכורים וכו', עכ"ל.

ובפירש"י ד"ה ותרומת ירך (שם, יז): אלו הבכורים.

וצריך להבין, למה צריך רש"י לחזור ולפרש דבר שפירש רק בחמשה פסוקים לפני זה.

חל. בפירש"י ד"ה השמר לך (יב, יט): ליתן לא תעשה על הדבר, עכ"ל.

ועיין בשפתי חכמים, וז"ל: ולכן שנה הכתוב אף דאמר כבר והלוי אשר בשעריך להזהיר על כל העוזב את הלוי, עכ"ל.

אבל צריך להבין:

(א) בפסוק (יד, כז) נאמר עוד פעם: והלוי אשר בשעריך לא תעזבנו וגו'.

הרי שם נאמר בפירוש לאו על זה, והל' לו לרש"י לפרש כמו שמפרש בכמה מקומות "לעבור עליו בשני לאוין".

(ב) שם, בפסוק כז, פירש"י בד"ה והלוי וגו' לא תעזבנו: מליתן לו מעטר ראשון, עכ"ל.

וצריך להבין:

למה לא פירש רש"י זה בפסוק (יב, יט).

ואולי, התירוץ על שאלה זו השני', יתרץ גם השאלה הראשונה.

*

יט. בפירש"י ד"ה כאשר דבר לך (טו, ו): והיכן דבר ברוך אתה בעיר, עכ"ל.

וצריך להבין:

(א) פסוק זה (ברוך אתה בעיר) כתיב בפרשת תבוא, כמה פרשיות אחר פרשתינו, ובפשטות, לפי סדר הכתובים, עוד לא נאמר ברכה זו לבני ישראל.

(ב) אפילו אם נדחוק ונתרץ שאין מוקדם ומאוחר בתורה, וברכה זו כבר נאמר לבני ישראל, צריך להבין:

לכאורה, זה שאומרים אין מוקדם ומאוחר בתורה הוא

רק כשיש הכרח לזה, אבל בנידון דידן לכאורה אין הכרח לזה.

שהרי בתחילת פרשת עקב (ז, יד) נאמר: ברוך תהי' מכל העמים וגו', והי' לו לרש"י להביא פסוק זה.

ולכאורה גם מצד תוכן הברכה מתאים יותר להביא פסוק זה, שהרי בפרשתינו נאמר: כי ה' אלקיך ברכך כאשר דבר לך והעבטת גוים רבים ואתה לא תעבט ומשלת בגוים רבים ובך לא ימשלו.

דהיינו שהברכה ("כאשר דיבר לך") שבפסוק זה, נדגש המעלה והיתרון שיש לבני ישראל על שאר העמים.

וזוהו אותו הברכה הנאמר בפרשת עקב (הנ"ל): ברוך תהי' מכל העמים וגו'.

משא"כ בהברכה שמביא רש"י (ברוך אתה בעיר) אין נדגש זה.

*

כ. בפירש"י ד"ה נתון נתון לו (טו, י): אפילו מאה פעמים, עכ"ל.

ובד"ה לו: בינו ובינך, עכ"ל.

וצריך להבין:

(א) בד"ה הראשון מפרש רש"י רק תיבות: נתון נתון (ולא תיבת: לו, שזה מפרש בד"ה השני), ואם כן למה העתיק גם תיבת: לו בד"ה הראשון. ועיין בספרי, וז"ל: ומנין שאתה נותן לו אפילו מאה פעמים ת"ל נתון ונתון, עכ"ל.

(ב) לכאורה כוונת רש"י בד"ה לו ל"לו" שנאמר אחר "נתון נתון", שזה מיותר, (הגם שצריך עין בזה).

אבל בפסוק נאמר עוד פעם "לו" - "ולא ירע לבבך בתוך לו וגו'".

והנה "לו" זה בודאי מיותר, (ועכ"פ יותר מ"לו" הראשון) ולמה לא מפרש רש"י למה נאמר "לו".

ואולי אפשר לומר, עכ"פ בדוחק שכוונת רש"י ל"לו" זה.

*

כא. בפירש"י ד"ה עבד עולם (טו, יז): יכול כמשמעו ת"ל ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו הא למדת שאין זה אלא עולמו של יובל, עכ"ל.

ענין בפירש"י בפרשת משפטים ד"ה ועבדו לעולם (כא, ו) וז"ל: עד היובל או אינו אלא לאולם כמשמעו ת"ל ואיש אל משפחתו תשובו מגיד שחמשים שנה קרוים עולם, עכ"ל.

וצריך להבין למה משנה רש"י בשני פירושים אלו:

(א) בפרשתינו: מתחיל בלשון שאלה ("יכול כמשמעו") ואח"כ מפרש הפירוש בפסוק.

בפרשת משפטים: מפרש תחילה הפירוש בפסוק, ואח"כ שואל "או אינו אלא לעולם כמשמעו".

(ב) בפרשתינו: "ת"ל ושבתם איש אל אחוזתו (ואיש אל משפחתו תשובו)".

בפרשת משפטים: "ת"ל ואיש אל משפחתו תשובו", ומ"ש לפני זה "ושבתם איש אל אחוזתו" אינו מביא שם.

הרב וו. ראזענבלום
- תושב השכונה -

נ ג ל ה

כב. בשו"ע אדה"ז הלכות שבת סימן רסח, טעיקף יד, ז"ל

שם באמצע הסעיף:

...ואינו דומה לנעילה שביה"כ שחל להיות בשבת
שצריך להזכיר גם של שבת בנעילה אע"פ שאין נעילה בשבת
לפי שמ"מ יום זה הוא נתחילב בארבע תפלות דהיינו שחרית
מוסף מנחה נעילה וצריך להזכיר ענין היום שהוא שבת בכל
אחת מהן, עכ"ל.

וצריך עיון:

(א) למה נוגע לכתוב כל האריכות הזו, ולכאורה הי'
יכול לכתוב בקיצור: "לפי שמ"מ יום זה הוא נתחילב
בנעילה וצריך להזכיר ענין היום שהוא שבת בתפלה זו כמו
בשאר תפלות", ותו לא.

ומה נוגע כאן שנעילה הוא אחד מארבע תפלות, ואינו
מסתפק בזה, אלא מונה אותם בפירוש: שחרית מוסף מנחה
נעילה.

(ב) למה כ"פ נתחילב בחמש תפלות, דהיינו גם בערבית,
ודוחק לכאורה לומר שהטעם שלא מנה ערבית הוא משום
שאינו חובה כמו שאר התפלות, כי מה נוגע חילוק זה כאן.

ועיין בהלכות תפלה סימן פט, סעי' א', וז"ל: אבל
עכשיו כבר קבלוהו ככל ישראל עליהם לחובה, עכ"ל.

הרב וו. ראזענבלום
- נושג השכונה -

ש ו נ ו ת

כג. בס' מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"ג [קה"ת תשמ"ז] ע' תתעד מביא הנוסח דזמירות דש"ק בקישוטין אזלא מאנין ולבושין. ובהערות המו"ל שם:

בקישוטין אזלא מאנין ולבושין: וכ"ה בספר המאמרים תקס"ו ע' קמא (מגוכלי"ק), פלוט אזמר בשבחיין להאריז"ל ליל שבת [בפי' שירים של שבת להאריז"ל (נדפס ביחד עם שער היחודים לבוב תרט"ז נד א): סידור קול יעקב לר' יעקב קאפיל ובפירושו שם, ועוד סידורי האריז"ל שראיתי; סידור אדה"ז; ובפירוש המלות רפקט"ג: ומאנין. בשער הכוונות ענין השלחן: במאנין (בסידור ר' שבת) מראשקוב לא נעתקו הפיוטים].

ולהעיר:

א) שבשנת תשמ"ז נדפס בירושלים ס' שבח אמרי חן ושם 2 פירושים על הזמירות: 1) פי' מהר"י סרוג. 2) פי' מהר"ם פאפירוש [פי' זה נדפס גם בס' אור זרוע לירושלים תשמ"ו ע' קעג].

ב) מה שהמו"ל דמאמרי אדהאמ"צ מצלין לס' "כפי' שירים של שבח להאריז"ל (נדפס ביחד עם שער היחודים לבוב תרט"ז נד, א) "הוא פי' מהר"י סרוג הנ"ל. [שבס' שבח אמרי חן ע' לג].

ג) הגירסא במהר"ם פא פירוש הוא "ב"מנין [כמו הגירסא של [שער הכוונות] הר"ש ויטאל]. וכשמעתיק בפירושו - את מהר"י סרוג בשם "מ"כ" מביא "ו"מנין.

ולפום ריהטא יש לעיין אם יש נפק"מ באם גורסים ומנין (בוא"ו) או במנין (בבלי"ת).

לפי הנ"ל יש לנו ג' גירסאות בתוכת "מנין": א) כפי שהובא בפנים הס' דאדהא"צ ובסה"מ תקס"ו: מאנין. ב) אדה"ז בסידורו (בתוס' וא"ו) ומנין [והוא כפי גירסת הר"י סרוג - רבו של עמק המלך]. ג) במנין (בתוס' בלי"ת)

והוא כפי גירסת הר"ש ויטאל ומת"מ פא פירש [שלא היו תח"י אדה"ז].

*

כד. בתניא ספכ"ג (ע' 58) דלאו כל מוחא סביל דא - ובבליאורי' והגהות לספר התניא **שראיתי** לא נסמן מקומו.

ולהעיר משל"ה תולדות אדם ב, ב ד"ה וגם (ושם: לא כל מוח ומוח סביל דא).

*

כה. ברשימת המאמרים שבסו"ס כתובים ב ע' רצט (ברשימת המאמרים על **פסוקי תהלים** לפסוק) קיג, ה נרשמו שני מאמרים והד"ה: מי כה' אלקינו.

ולהעיר שפסוק הראשון מי כה' אלקינו המגביהי לשבת הוא בתהלים כמצויין אמנם פסוק הב' הוא מי כה' אלקינו בכל קראנו אליו והוא פסוק מחומש דברים בפרשת ואתחנן!

*

כו. באור התורה במדבר ח"א ע' קכ בסופו "ד"ה מן דף מח סע"א, ואחר כ"ז לובן שרש עד דמ"ט ע"ג ומעתה לובן ג"כ מ"ש להושע **לא הוגה**".

כנראה שהכוונה להדרוש שבסידור [קה"ת] שער המילה קמג, ג שו"ה שנק' - ואחר עד קמד רע"ג שו"ה וד"ל. ויש לעיין מה כוונתו "לא הוגה" וראה בהקדמת אדהאמ"צ לסידור.

*

כז. בס' תולדות חב"ד באה"ק (קה"ת תשמ"ח) נא, ב: שר' אפרים יפה עלה לאה"ק בשנת **תקפ"ג** (וע"ש במפתח אנשים בערכו) ולהעיר מאגרות קודש כ"ק אדמו"ר מהוריל"צ נ"ע ח"ג ע' תקלח משלחת הצ"צ אליו.

*

כח. באוה"ת סידור ע' קעח [נדפס גם בדרך מצותיך סד, א כמצויין בהערה שם ע' קעז]: ברכת ולמלשנים אל תהי ת"ק ו"ה פל' שלא יפרידו ח"ו ל"ה מן ו"ה אלא להי' השם שלם ע' ביאור זה מצוה ג - ובהערות המו"ל שם: לכאורה הכוונה לדרמ"צ איסור גיה"נ (יב, א ואילך). ויל"ע שם.

ולהעיר מדרך מצותיך ע' 198 שו"ה וז"ש רז"ל. ויש לעיין שם ע' 26 ואילך.

*

כט. בקונטרס ל"ג בעומר תשמ"ח ר"ע 5 מביא שהיו תנאים "שעיקר ענינם הי' בנסתר דתורה מעשה מרכבה, ולא היו עוסקים בנגלה כ"כ, כמו ר' נחוניא בן הקנה שחיבר ספר הקנה".

ולהעיר מאגה"ק סכ"ו ע' קמג ושם מביא שרשב"י ובנו "עיקר עסקיהם במערה ה' תורת המשניות . . דאילו ספר הזהר והתיקונים הי' **יכול לגמור בב' וג' חדשים** כי בודאי לא אמר דבר אחד ב' פעמים.

ויש לעיין איך לתווך ביניהם.

דרך אגב לכאו' פל' באגה"ק בנוגע לספר הזהר הוא **חוץ** מהאדרות **וחוץ** ממה שאמרו החברים וכן חוץ ממה שאמר רשב"י להם וכן מה שאמר רשב"י ובנו במאורעות שונות (וכיו"ב). **ועוד**.

*

ל. באוה"ת ויגש כרך ו ע' תתשיג ד"ה ויברך יעקב הוא כנראה קיצור מביאורי הזהר ויגש קלה, ב. ולפ"ז מקומו הוא לכאו' בספר ביאורי הזהר להצ"צ.

*

לא. בלקו"ת במדבר יד, ד מביא: טמירא דכל טמירין ומציון בין שני חצאי לבנה עיין בזח"ב ס"פ יתרו דף פ"ט ע"א.

ויש לעילן כוונתו במ"ש ס"פ יתרו - ס"פ יתרו הוא צד, א. וראה שיחת כ"ק אדמו"ר שליט"א בתניא אגרת התשובה - ליקוט פירושים וכו' [ולפלא שאינו מציין השנה וכו'] ע' מד ואכ"מ.

*

לב. בבואוה"ז (להצ"צ) ח"ב ע' תתיט מביא: ואעתיק מה שמ"כ בלשונו הזהר. . . וז"ל הרי"ל שם. . . ובבואורו שם ז"ל.

ומזה יש להעיר להדו"ד שבגליונות הקודמים אם המהרי"ל כתב ביאורים.

דרך אגב בהערות לשם נדפס (1) לקו"ת דברים פט, ג. לכאו' צ"ל פט, ד. 2) ובבואור, לכאו' צ"ל כבפנים ובבואורו. (3) נדפס באוה"ת דברים ע' א' תתח ואילך לכאו' צ"ל: א' תתכג ואילך.

*

לג. בראשית חכמה שער הקדושה רפ"ו מביא: "אמרו בתענית אין טפה יורדת שאין עולים כנגדה טפלים" ובהוצאת ירושלים תשד"ך ע' פג העיר המו"ל:

כלשון הזה ממש לא מצינו בגמ' ובמדרש [ועילין ש"ך יור"ד סל' ר"א ס"ק יד שהעתיק כלשון הזהר שלפנינו] ובגמ' תענית וכן בב"ב ובילקוט תהלים וכן בתוס' שבת (סה, ב) ד"ה דאמר, ובר"ן נדרים (מ, א): אי' אין לך טפה מלמעלה שאין תהום יוצא לקראתו טפחים.

להעיר מרוקח סשע"ז [בהוצאת ירושלים תשכ"ז ס"ע רסז] ובשלהי סדר תענית (דף כה) אין לך טפה שיורד מלמעלה שאין שני טפלים עולה למעלה כנגדו.

*

לד. בכ"מ בדא"ח מובא הלשון במקום גדולתו שם אתה מוצא ענותנותו ראה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בסה"מ ה' ש"ת ע'

ולהעיר מסה"מ תרנ"א ע' עא [קה"ת תשמ"ז]: בגמ' מגילה דל"א א אל' במקום . . . גבורתו. אמנם בס' דק"ס [דקדוקי סופרים] הביא נוסחת ש"ס כ"ל גדולתו.

הרב לוי יצחק ראזין
- ירושלים עיה"ק -

לה. בהמשך למה שכתבתי בגליון מה, וכן בנוגע למה שדיבר כ"ק אדמו"ר שליט"א פ' דברים מדוע נדפס מאמר רק עה"פ מההפטרה ולא עה"פ אלה הדברים.

לכאורה קושיא זו אפשר לשאול גם לעוד פרשיות, לדוגמא התחלת תו"א פ' בראשית מתחיל פסוק מהפטרה "השמים כסא"י ולא מפסוק מהסדרה. ועוד יותר אינו מובן המאמר הוא מפרשת "מסעי" כמסומן בכמה ביכלאך, ואדמו"ר הצ"צ סידרו בתחלת פ' בראשית.

(א) וכן בפרשת נח התחיל מד"ה מים רבים. פרשת וארא התחיל מד"ה פתח אליהו.

(ב) פ' תרומה ד"ה "מי לתנך", הגם שלש כמה התחלת "ד"ה" מהפרשה, שנמצאים במאמרי אדה"ז.

(ג) בפ' כי תשא מתחיל ד"ה "שמאלו תחת לראשי".

(ד) בלקו"ת פ' צו מתחיל בד"ה "ואכלתם אכול".

(ה) פ' שמיני מתחיל בד"ה "לוליתן זה יצרת בו".

מכל הנ"ל רואים שלש כמה פרשיות שכ"ק הצ"צ בירר מאמר שאינו מהתחלת הסדרה, או מהסדרה עצמו.

בנוגע להתחלת המאמרים שהעיר הרב אלי' מטוסוב בגליון מד, שהצ"צ שינה להתאימם להפרשה.

לכאורה קשה לומר זה, אלא הנכון שהיו ב' הנחות מהמאמר, והצ"צ בירר אחד מהם, כמו שמצינו כמה פעמים

בסדרת מאמרי אדה"ז שיש ב' הנחות ממאמר אחד, עם ב' התחלות נפרדים. וראה באוה"ת ענינים ע' קנח שכ' אדמו"ר הצ"צ ידרוש . המתחיל להבין ענין המסך" ובכותב אחר מתחיל "הנה תחילת העבודה".

ומה שהעיר שבלקו"ת ד"ה ואתחנן ג, ג הלשון "והמגיד נ"ע" בודאי הוא לשון הצ"צ. כי דרכו של אדה"ז כשמזכיר רבו כותב לשון "שמעתי ממורי ע"ה" - תניא פרק לה. אגה"ק סי' טו. "וכמו שאמר מורי הה"מ ז"ל" - תו"א סט, א. שכל אלו המקומות הם בודאי לשון אדה"ז, אבל בלקו"ת אפשר שזהו לשון הצ"צ, וכמו שכתב הרב הנ"ל שי', שבהנחת כ"ק אדה"צ בסה"מ תקסד ע' קעו אין שם כל הפיסקא הנ"ל.

*

לו. סדר עריכת המאמרים מתו"א ולקו"ת לא ידוע לנו, רק מה שמובא בשיחות, שהצ"צ שבירר אותם מיותר שני אלפים מאמרים.

וכמו שכותב הצ"צ בעצמו באגרת לתו"א שנדפסה בהוספות לתו"א יח, ב [קמב, ב] "אשר הרבה מהן שם רבנו ז"ל בעצמו עין עינו עליהם והגיהם . ואחריו כ"ק דו"ח אדמו"ר הרב נ"ע ה' ג"כ חפצו להדפיסם דברים כהווליתן כפי אשר יצאו מפורש מפה קדוש רבנו הגאון ז"ל נ"ע . וזה כמה שנים אשר אספתי ולקטתי אחד אחד כתבי קדוש הנ"ל והוגהו כפי האפשרי כי מפני ההעתיקות רבו הטעות סופר במאד".

הרי מכל הנ"ל נראה שיסוד המאמרים הם אלו אשר כ"ק אדה"ז בעצמו הגיהם, וכ"ק אדה"צ הוסיף עליהם, וכ"ק הצ"צ הוסיף עוד והגיהם.

עד עכשיו לא מצאתי בשום מקום, שהצ"צ יציין למאמרי תו"א שהוגהו ע"י אדה"ז, (חוץ להמאמר ד"ה ואתחנן שבלקו"ת - כפי שצויין בהערות וביאורים גליון מה).

- רק ב' מאמרים שצויין עליהם לשון רבינו בעצמו שנדפסו בתו"א.

*

לז. בתו"א על השער - שהוא לשון הצ"צ - כתוב שרוב הדרושים נכתבו ע"י מהר"ל "ורובם סדרם לפני אהלו אדמו"ר נ"ע והוא הגיה אותם בכבודו ובעצמו ככתבו וכלשונו".

הרי שרוב הספר היל' כבר מוכן בזמן אדה"ז, והצ"צ הוסיף עוד מאמרים ומהם מכ"ק אדהאמ"צ.

אף שהסגנון הידוע של אדהאמ"צ אינו ניכר בתו"א, אפשר לומר שהכוונה הוא להוסיפות לתו"א שהדפיס הצ"צ אח"כ אבל המאמרים בתו"א עצמן רובם הם למהר"ל.

יש מאמר אחד בתו"א שנמצא בגוכתלי"ק הצ"צ, ושם אפשר לומר שחצי המאמר הוא הנחת מהר"ל, והצ"צ הוסיף עליו מהנחת הר"פ.

- אבל עכשיו אין לי האפשרות לברר.

הרב אהרן חילטיק
- תושב השכונה -

לח. מצינו לפעמים בלקו"ת, שיש שני מאמרים, שבמקורם כפי שנאמרו ע"י אדה"ז היל' השני ביאור על הראשון, אמנם בלקו"ת נדפסו בתור שני מאמרים מיוחדים כ"א בפ"ע. [בלי כותרת "ביאור" וכיו"ב]. ויצולינו להלן מאמרים אלו [והמקורות להבא להלן - ראה גם בהמ"מ וכו' להלקו"ת הוצאת ה'תשד"מ]:

(א) בפרשתינו: שני המאמרים ד"ה ושמתל כדכד - במקורם (בסה"מ תק"ע) השני הוא ביאור להראשון. [ובכ"מ באוה"ת מציין אליו "ביאור ד"ה ושמתל כדכד"].

(ב) בפ' אמור נדפסו ד"ה וספרתה (לה, א) וד"ה והניף (לו, א). ובמקורם הם מאמר וביאור [ופסוק והניף הוא לפני פסוק וספרתם, ומ"מ בלקו"ת הוא בא אחר ד"ה וספרתם. וראה גם לקו"ת שמע"צ (צא, א) שמציין: "ועמ"ש

בפ' אמור בביאור ע"פ וספרותם". וקאי על ד"ה והניף. ועד"ז באוה"ת ר"ה א' תטו].

ג) בחוקותי: ד"ה אם בחוקותי דרוש השני (מז, ג) - במקורו (סה"מ תקס"ו) הוא בלאור ד"ה אם בחוקותי שלפניו [ובלקו"ת תצא לד, ד מציין אליו: "בפ' בחוקותי בד"ה מבואר בע"ח". ואינו קוראו: ד"ה אם בחוקותי השני].

ד) במדבר יא, א: ד"ה וארל' כבקר. הוא בלאור ד"ה וספרותם שלפניו.

ה) ר"פ שלח: ד"ה ולאמרו אל כל עדת - במקורו (סה"מ תקס"ז) - הוא בלאור ד"ה שלח לך שלפניו.

ו) מטות: ד"ה עיני כל (פה, ב) הוא בלאור ד"ה ושמע אביה.

ז) ואתחנן: ד"ה למען תירא (י, ב) - במקורו בסה"מ תקפ"ח הוא בלאור לד"ה וזאת המצוה שלפניו.

ח) תבוא: ד"ה ענין ר"ה ויוהכ"פ (מב, ב) - הוא בלאור לד"ה היום הזה שלפניו [ראה אוה"ת וישב רסט, ב: בביאור ע"פ היום הזה בפ' תבוא". ועד"ז אוה"ת ר"ה ע' ב' תל].

ולאידך, מאמרים מיוחדים כ"א בפ"ע, שבלקו"ת נדפסו בתור מאמר וביאור - לא מצאנו לע"ע].

*

לט. יש לעיין בכמה מהנ"ל, אם י"ל שבלקו"ת באו ג"כ בתור ביאורים. ומ"מ לא נדפס עליהם כותרת "ביאור" משום דלא דקדקו תמיד להדפיס כותרות אלו ולפעמים סמכו על המעיין בגוף המאמרים שמוכן מהם שהמאמר הוא בלאור לשלפניו.

וראה לקו"ת פ' דברים בלאור על ד"ה ציון במשפט [מתחיל: ברכות פ' עקב ושמר ה"א לך] ולא נדפס עליו כותרת שהוא בלאור. ועד"ז בפ' צו בלאור ד"ה והל' אור הלבנה. ויש לעיין ג"כ בהמאמרים שבלקו"ת ס"פ בחוקותי

[ד"ה אסור לאדם וד"ה וילך ראובן] שלא נדפס עליהם
 כותרות להיכן שייכים. וצ"ב בכ"ז. [וראה ג"כ בזה
 בהערות וביאורים פ' תבוא תשמ"ה].

הרב אליהו מטוסוב
 - תושב השכונה -

מ. בספר השיחות ה'ש"ת בשלחת ש"פ פנחס, ל"ד תמוז
 (עמוד 158) אמר כ"ק אדמו"ר מוהריל"צ נ"ע:

"הלינט איז פרשת פנחס, אין דעם זמן וואס מען
 זליענט אין דער תורה די פרשה פנחס בין איך - אין יאר
 תר"מ - געבארן געווארן. די פרשת השבוע וואס מען האט
 געליינט אין דער תורה אין דער וואך וואס א איד ווערט
 געבארן און גייט ארויס לאויר העולם, האט א געוויסע
 שליכות צום סדר החיים און די מאורעות פון מענטשן.

איך בין געבארן געווארן יום ב' פרשת פנחס. און
 רובא דרובא פון די מאורעות וואס האבן פאסירט מיט מיר
 און ארום מיר אין משך פון ששים שנות חיל -לאריות
 ימים ושנים בהצלחה בעבודת השם ואהבת ישראל - זליינען
 מרומז בהעלם ובגילוי אין פרשת פנחס". עכ"ל.

והנה ע"פ הלוח יום ל"ב תמוז תר"מ חל להיות ביום
 שני בשבת פרשת בלק. ויום שני פרשת פנחס חל להיות בל"ט
 תמוז: - בדיוק כמו בשנה זו - תשמ"ח - כל הקביעות דשנת
 תר"מ היא אותה הקביעות כשנה זו - תשמ"ח. - ונקוט כלל
 זו בידך דל"ב תמוז שחל ביום שני בשבת לעולם יחול
 בפרשת בלק. ויל"ב תמוז פרשת פנחס לעולם יחול או ביום
 חמישי בשבת או ביום שלישי בשבת אבל ביום שני בשבת
 לעולם לא נמצא דבר זה ע"פ החשבון.

והנה על שנת הבר מצוה שלו אומר כ"ק אדמו"ר
 מוהריל"צ נ"ע (שם בעמוד 156):

"אין יאר תר"מ, דעם יאר וואס איך בין געבארן
 געווארן, איז געווען די קביעות פון ל"ב תמוז מאנטאג,
 און אזוי אויך אין יאר תרנ"ג, דעם יאר וואס איך בין
 בר מצוה געווארן.

אין טאג פון בר מצוה, מאנטאג, האט הוד כ"ק
אאמו"ר הרה"ק אנגעהויבן זאגן דעם מאמר תפילין דמארי
עלמא, און האט געזאגט דעם מאמר - אין המשכים - ביז
שבת פרשת בלק...".

ומדבריו של כ"ק אדמור, מוהרי"צ נ"ע רואים ברור
(בלל שום ספיקות) של"ב תמוז חל בשנת הבר מצוה (תרנ"ג)
לפני שבת פרשת בלק. וע"פ הלוח הקביעות דשנת הבר מצוה
היתה אותה הקביעות דשנת הולדתו.

היוצא לנו מכל זה שהוכחנו שיום הולדתו של כ"ק
אדמו"ר מוהרי"צ חל בשבוע שקראו בו פרשת בלק ולא פרשת
פנחס. וצריך עיון על מה שנדפס בטה"ש שיום הולדתו היתה
בשבוע שקראו בו פרשת פנחס.

הת' מרדכי יוסף ליום-טוב
- שליח בתות"ל א.פ. -

רשימת ביאורי כ"ק אד"ש ב"היום ליום" שנתבארו באג"ק

מא. יט כסלו - "אין אומרים תחנון" - נת' באגרות קודש
(כ"ק אדמו"ר שליט"א) ח"ז ע' קכו.

א טבת - "כל התפלין מניחים קודם מוסף" - נת'
באגרות קודש ח"ב ע' נא-נד.

לא טבת - "טהרת האויר איז דורך אותיות התורה" -
נת' באגרות קודש ח"א ע' קו, קלב. וכן צ"ל בשוה"ג שם.

לב טבת - "כשמעמידים פנס מתקבלים החפצים
באור...". - נת' באגרות קודש הנ"ל, ח"ב ע' רצט. ח"ב ע'
כ.

יח טבת - "גם העולה לתורה אומר חזק חו"נ" - נת'
באגרות קודש הנ"ל ח"ד ע' יד.

יח טבת - "ואת יהודא שלח לפניו גושנה" - נת'

באגרות קודש הנ"ל, ח"ב ע' קפז.

כח שבט - "עזוב תעזוב עמו - לברר את הגוף ולזככו ולא לשכרו בסיגופים - נת' באגרות קודש הנ"ל, ח"ז ע' כט.

כט שבט - "פירש"י . . איז יינה של תורה" - נת' באגרות קודש הנ"ל, ח"ז ע' כט.

ל שבט - "...הרשב"ץ . . מכוון להניח תפילין בה בשעה אשר נכנס להצ"צ בפעם הראשונה" - השליכות בין הנחת תפילין והתקשרות נת' באגרות קודש הנ"ל, ח"ד ע' נא.

כו אדר א - "והאמת הגמור הוא אשר לב ישראל הוא מעין מקור מים חיים וברית כרותה לעבודה ותעמולה שאינן חוזרות ריקס" - נת' באגרות קודש הנ"ל, ח"ו ע' סד. ח"ז ע' קכה.

ב אדר שני - "הברכה צריכה לאיזה דבר שתאחז בו" - נת' באגרות קודש הנ"ל, ח"ה ע' רמת.

טז ניסן - "גם מי שאין לו אב ר"ל, אומר לפני מה נשתנה "טאטע איך וועל בא דיר פרעגן . . וסמוכות לזה שגם מי שאין לו אב ואם ר"ל צ"ל בברכת המזון: הרחמן הוא יברך את אבי מורי כו' אמי מורתי כו'" - נת' באגרות קודש הנ"ל, ח"ב ע' רמ.

ד אייר - "מנהג ישראל שלא לגלח ושלא לספר שערות ראש תיבוק עד מלאת לו שלש שנים" - נת' באגרות קודש ח"ז ע' רלה.

ו אייר - "אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה" - נת' באגרות קודש הנ"ל. ח"ז ע' שלג.

כב אייר - "א רבי איז ניט עלענט און חסידים זיינען ניט עלענט" - נת' באגרות קודש הנ"ל, ח"ג ע' רסב.

א סיון - "זרוק חוטרא לאורא אעיקרי' קאי" - נת' באגרות קודש הנ"ל, ח"ג ע' קכז.

באגרות קודש הנ"ל, ח"א ט"ע קצט. וכן צ"ל בשוה"ג שם.

ט סיון - "משנה . . שמירה" - נת' באגרות קודש הנ"ל ח"א ע' רמב.

יט מנחם אב - "המתפללים בארבעה זוגות תפלין" - גין המתאים לזה - ראה אגרות קודש הנ"ל, ח"ה ע' קכח.

י אלול - "יחידות" - אופן ההשפעה ביחידות - נת' באגרות קודש הנ"ל, ח"ב ע' שטו.

הרב מיכאל אהרן זעליגזאן
- ר"מ במתיבתא -

לעילוי נשמת

הרה"ג הרה"ח ר' **מרדכי** ע"ה

ב"ר שלום ע"ה

הארליג

שימש ברבנות במשך עשרות שנים
בעיר ווינה, אוסטרי; ואח"כ בשכונת
קראון־הייטס - "כאן צוה ה' את הברכה"

נלב"ע כ"ט תמוז ה'תשמ"ח

ומ"כ בירושלים עיה"ק תבב"א

תוצב"ה

נדפס ע"י

בנו הרה"ת ר' מאיר יהודא ישראל זוג' מרת צפורה שיחיו

ובניהם

הרה"ת ר' שלום דובער זוג' מרת חנה שיחיו

יהושע, יוסף יצחק ומנחם מענדל שיחיו

בנותיהם

ח'י שרה, טובא ריזל ובינא תחיינה